

Oponentský posudek na diplomovou práci

Dr. Phil. Rudolf Kučera, PhD.

Praha, 2. 6. 2016

Šárka Navrátilová, *Politika německé menšiny v meziválečném Československu na příkladu Německé sociálně demokratické strany dělnické v Brně*

Diplomová práce si klade za cíl na příkladu města Brna analyzovat politiku německé sociální demokracie v meziválečném Československu. I přes to, že titul práce sugeruje pokrytí celých dvaceti let meziválečné republiky, práce se fakticky věnuje pouze letům 1918 – 1924, kdy se, jak autorka správně uvádí, ustavovaly mantinely pro soužití Čechů a Němců v novém státě. Autorka si hned v úvodu klade tři poměrně ambiciózní cíle. Vedle otázky po tématech, která hrála pro německou sociální demokracii v těsně poválečných letech ústřední roli, je to i zachycení proměny postojů zástupců DSAP v závislosti na konsolidaci menšinového zákonodárství meziválečné republiky a potenciál spolupráce DSAP s českými i dalšími německými politickými stranami.

Autorka své centrální otázky zodpovídá pomocí velmi husté a pramenně ukotvené analýzy reakcí DSAP na vybraná témata brněnské komunální politiky, která považuje v dané době za nejvíce profilující. Věnuje se tak postupně postojům německé sociální demokracie na počesťování brněnské samosprávy těsně po konci první světové války, situaci kolem prvních, zrušených a znovu vypsáných, obecních voleb v moravské metropoli, mobilizaci německé menšiny v souvislosti s bojem o školství a německé divadlo, stejně tak jako reakcím na nový kontext, kterému byla strana vystavena po rozpadu české levice v letech 1920-1921 i během hospodářského poklesu během roku 1924.

Každé z kapitol je vlastní velmi hluboká pramenná heuristika. Autorka se opírá zejména o stranický list *Volksfreund* a o vybrané archivní prameny z Archivu města Brna i z Národního archivu v Praze, které jí umožňují podat plastický obraz nejen reakcí DSAP na množství se problémy brněnské komunální politiky, ale na proces konstituce a formování této politiky jako takové. Časové zúžení vůči názvu práce je tak kompenzováno problémovým rozšířením celého textu. Práce přesvědčivě ukazuje důvody oscilování strany mezi pozicemi bránícími německou „národní državu“ a pokusy nalézt spojovací mosty s českou většinou s odkazy na předválečnou, národně tolerantnější levicovou politiku. Na druhé straně se práce

neomezuje pouze na politiku vybrané strany, ale ukazuje i vývoj její programatiky i odraz stranického působení na komunální scéně ve voličských preferencích, který byl po výtce spíše negativní, jelikož DSAP během sledovaného období své politické pozice ztrácela. Řada dílčích závěrů práce je díky pevnému ukotvení v pramenech i znalosti lokálních reálií přesvědčivá a autorce se tak povedlo napsat zajímavou regionální sondu do dějin komunální politiky moravské metropole. Poněkud stranou zůstává zodpovězení druhé otázky práce, která se ptá na změnu postojů DSAP v závislosti na ustanovování menšinové legislativy, která je v práci analyzována jen okrajově.

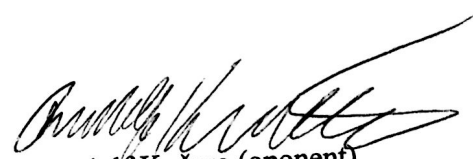
Práce se rovněž nevyvarovala některých logických nesrovnalostí v argumentaci, které jsou patrné zejména v pokusech vysvětlit vztah mezi politikou DSAP a vývojem jejich voličských preferencí. Za všechny jmenujme autorčin komentář k výsledkům obecních voleb, kde se autorka na s. 34 identifikuje s konstatováním Ladislava J. Berana, že straně mezi německými voliči pomohl vstřícnější postoj k jednání s českou politickou většinou, zatímco jen o dvě strany dále přebírá bez dalšího vysvětlení zcela opačný názor Karla Bosla.

Více však na celé práci zarazí jiný deficit, který by měl být primárně osvětlen v rámci ústní obhajoby, a kterým je poněkud antikvární ukotvení celé práce z hlediska použité literatury. Při kontextualizaci své badatelské sondy v rámci dějin raného meziválečného Československa se autorka opírá v podstatě jen o Kárníkovou syntézu a o značně vousatou práci Kuralovu (vydáno 1993). Zcela tak opomíjí značné množství výzkumů, které byly k tématu urbánních dějin ve střední Evropě po roce 1918, či k samotným dějinám meziválečného Československa publikovány v posledních letech. Zatímco na úrovni diplomové práce nelze asi očekávat kontextualizaci v mezinárodním badatelském kontextu (zde by autorce velmi pomohla reflexe prací Iris Engemann, Felixe Ackermanna nebo Anny Moskal), takřka úplnou absenci novější literatury k tématu, která se v posledních letech objevila v češtině, či která by byla publikována v zahraničí českými historiky, považují za mnohem závažnější problém.

Nejde přitom jen o prostou aktualizaci soupisu literatury novějšími pracemi bez vlivu na samotnou textovou část práce. Novější historiografie ke vzniku Československa, ale i k jeho předvývoji, kterému se autorka v úvodu rovněž věnuje, zásadním způsobem posouvá jak faktografickou znalost, tak i interpretativní přístupy. Z novějších prací se tak autorka omezuje na povýtce skromnou reflexi závěrů prací Ines Koeltzsch (která není, jak tvrdí autorka, rakouská, nýbrž německá historička) a Alfonse Adama. Zcela oslyšeny pak zůstávají novější analýzy sčítání lidu z pera Pavla Kladiwy, práce k úloze židů v konstituci nové republiky po roce 1918 z pera Michala Frankla a Miroslava Szabó či práce Lukáše Fasory

věnující se generační otázce v socialistickém hnutí. Pro předválečnou dobu zmiňme jen autorčino mylné tvrzení o příčinách neúspěchů česko-německých vyrovnávacích pokusů před první světovou válkou, které mohlo být korigováno na základě nových edic Evy Drašarové a Luboše Velka. Zcela rovněž chybí využití Klimkovy faktograficky velmi bohaté syntézy, stejně jako i dalších, rozsahem menších dílčích studií dalších autorů publikovaných v posledních zhruba deseti letech. Pramenně zarazí absence monumentálního Peroutkova Budování státu. Autorka se tak pohybuje nejen v rámci poznámkového aparátu, ale i ve vlastním textu na úrovni poznání nejméně patnáct až dvacet let starého, kdy například nereflexivně přebírá výsledky sčítání lidu jako obraz etnické stratifikace města bez hlubšího zkoumání mechanismů tohoto sčítání (P. Kladiwa), stejně jako se nevěnuje problematice zmasovnění politiky a s tím spojené proměny mobilizačních kampaní (M. Fousková, šířeji B. Vierling). Unikají jí tak např. otázky po nestabilitě nacionálních kolektivů, tvořící jedno z těžišť současného bádání o dějinách střední Evropy, či otázky po vlivu genderové proměny voličské struktury na politické stranictví meziválečné republiky.

Antikvární ukotvení celé práce tak má vliv i na její metodologii a kladení otázek. Poněkud nešťastně degraduje práci na velmi pečlivě provedenou sondu do komunálních dějin raně meziválečného Brna, která však ztrácí mnoho ze svého potenciálu pro zodpovězení širších otázek, které si současná historiografie v souvislosti s přechodem od imperiálního k republikánskému řádu klade. Dostatečné vypořádání se s aktuální výzkumnou literaturou přitom patří k základním aspektům zpracování diplomové práce. Jeho absence je poněkud korigována nesporně pečlivým pramenným zpracováním, nicméně neumožňuje celou práci hodnotit lépe než „**velmi dobře**“.

Rudolf Kučera (oponent)